

Kompetanseoppbygging og etablering av samarbeid mellom Palliativ enhet Sykehuset Telemark HF og Lindrende enhet Porsgrunn kommune

Sluttapport 15.mars 2008

Helsedialog
Program for samarbeid i helsevesensten

Palliasjon er aktiv behandling, pleie og omsorg for pasienter med inkurabel sykdom og kort forventet levetid. Lindring av pasientens fysiske smerter og andre plagsomme symptomer står sentralt, sammen med tiltak rettet mot psykiske, sosiale og andelige/eksistensielle problemer. Målet med all behandling, pleie og omsorg er best mulig livskvalitet for pasienten og de pårørende. Palliativ behandling og omsorg verken fremskynder døden eller forlenger selve dødsprosessen, men ser på døden som en del av livet.

European Association for palliative Care (EAPC)/ Verdens helseorganisasjon (WHO)

Prosjektansvarlig Sigrid Skarholt,
fagutviklingspl. Palliativ enhet Sykehuset Telemark

Sammendrag

Denne rapporten, ”Kompetanseoppbygging og etablering av samarbeid mellom Palliativ enhet ved Sykehuset Telemark og Lindrende enhet i Porsgrunn kommune”, er en beskrivelse av hvordan palliativ enhet i spesialisthelsetjenesten systematisk kan bistå og støtte kommunehelsetjenesten i etablering og oppbygging av lindrende enhet i sykehjem.

I rapporten beskrives hvilke tiltak som er gjort – og erfaringer knyttet til disse. Det er å håpe at disse erfaringene kan komme andre sykehus og kommuner til nytte i arbeid med etablering av lindrende enheter

Bakgrunn

Bakgrunn for søknaden om midler fra Helsedialog var at Porsgrunn kommune skulle etablere Lindrende enhet ved Frednes sykehjem. Etter flere års drift av palliativ enhet på Sykehuset Telemark HF erfarte vi at et kommunalt sykehjemstilbud for denne pasientgruppen manglet i Porsgrunn kommune. Derfor var etableringen noe vi så fram til skulle realiseres. Palliativ enhet ønsket å bidra i oppbyggingen med kompetansebyggende og organisatoriske tiltak for å katalysere prosessen og bidra til godt samarbeid.

Følgende enheter har vært involvert i tiltaket:

Frednes Lindrende enhet, Porsgrunn kommune og Lindrende enhet, Skien kommune i samarbeid med Palliativ enhet, Sykehuset Telemark HF

Rapport fra tiltaket:

Ifølge planen skulle Porsgrunn kommune ansette personell og bygge opp Lindrende enhet fra vinter / vår 2007. På grunn av forsinket saksgang i kommunen når det gjelder ansettelser, har tiltaket hatt en framdrift som hele tiden har vært etter skjema. Dette innebærer at tiltakene er noe forsinket i forhold til opprinnelig framdriftsplan, men planen vil bli fullført.

Lindrende enhet ved Frednes sykehjem i Porsgrunn kommune tok imot sin første palliative pasient 5. november 2007. Enheten har vært i drift siden, men offisiell åpning av enheten er enda ikke foretatt.

Mål 1: Fast samarbeid mellom Palliativ enhet ved Sykehuset Telemark HF og Lindrende enhet i Porsgrunn kommune.

Vi har etablert faste felles møter for klinisk virksomhet. Dette gjennom at lege/spl. fra Palliativ enhet deltar på tverrfaglig previsitt hver annen uke. Retningslinjer og prosedyrer utarbeidet ved Palliativ enhet er tilpasset og implementert ved lindrende enhet. Dette gjelder også redskaper til bruk i klinisk hverdag som individuell plan, og ESAS-kartlegging.

Fra tverrfaglig previsitt ved Lindrende enhet, Frednes sykehjem

Mål 2: Gjennomføre ”kompetansesuken” - en ukes kurs for å øke kompetansen innen Lindrende behandling og pleie i den tverrfaglige personalgruppa som skal arbeide ved Lindrende enhet i Porsgrunn kommune.

Uke 42 i 2007 var kompetanseuke for Lindrende enhet. Denne uken ble det gjennomført et strukturert opplæringsprogram. Kjernedeltakere var personalet som skal ha sitt faste virke ved lindrende enhet. I tillegg var sykepleiere fra andre avdelinger samt nattsykepleiere deltakere på kurset.

I løpet av uken deltok også andre yrkesgrupper som er involvert i Lindrende enhet. Det var fysioterapeuter, ergoterapeuter, apoteker, diakon, NAV-ansatte, kjøkken og vaktmesterpersonell, saksbehandlere fra tjenestekontoret og kontaktsykepleiere for kreftpasienter i kommunen. Disse deltok på de undervisningstimene det var hensiktsmessig at de var til stede på.

Totalt 48 personer fra 14 yrkesgrupper deltok. Undervisningen er godkjent som kompetansegivende for Norsk Sykepleierforbund, Fagforbundet og Norsk Fysioterapeutforbund. Kursbevis er utstedt til faggruppene.

Deltakernes evaluering:

Kursdagene ble gjennomgående meget godt evaluert. En deltaker mente at kurset burde gå over 3 + 2 dager, en annen mente det var mye kjent stoff som ble presentert. Deltakere ga uttrykk for at de ønsket mer kunnskap, blant annet kommunikasjon generelt, kommunikasjon med barn og ungdom, pårørende i sorg. Følgende utsagn er sakset fra evalueringsskjemaene:

”Flinke- og engasjerende forelesere”

”Føler meg bedre rustet til å starte i lindrende enhet”

”For meg var det å lære systematisk tenkning nyttig, når en er uerfaren innenfor et fagfelt”

Kursdeltakere på ”kompetansesuken” oktober 2007

For full oversikt over innhold i kursuka, se vedlegg 1.

Mål 3: At personalet som skal arbeide ved Lindrende enhet i Porsgrunn kommune får en felles kursuke som vil bidra til teambygging i personalgruppa. I tillegg vil de bli kjent med Palliativ enhet på Sykehuset Telemark HF som naturlig vil være en nær samarbeidspartner.

Personalet fikk en uke på kurs sammen, og det bidro til at de fikk en felles faglig plattform å arbeide ut fra. Kursuken og aktivitetene/diskusjonene i plenum medførte at tryggheten ble større i gruppa. Det var positivt at ansatte fra Palliativ enhet og Lindrende enhet i Skien kommune bidro som foredragsholdere. Å se ansikter er viktig for å tørre ta kontakt.

Mål 4: At personell som skal arbeide ved Lindrende enhet i Porsgrunn tilbys og gjennomfører strukturerte hospiteringsdager ved Palliativ enhet på Sykehuset Telemark HF.

Alle sykepleiere som skal arbeide ved Lindrende enhet hospiterte en dag i klinikk ved palliativ enhet. I tillegg har hele personalgruppa hospitert en dag ved Lindrende enhet i Skien kommune.

Mål 5: Å etablere tverrfaglig Palliativt kollegaforum for ansatte som arbeider ved lindrende enheter i Porsgrunn kommune, Skien kommune og på Sykehuset Telemark HF.

Med etablering av Lindrende enhet i Porsgrunn er det nå to sykehjemsenheter og en sykehusenhet som har palliativ behandling og pleie som hovedinnsatsområde. Et tverrfaglig forum er en viktig arena for personalet og kolleganettverk vil utvikles i en slik gruppe.

29. januar 2008 gjennomførte vi første felles faglige samling for alle ansatte ved de tre enhetene. Tema var "Total smerte" – og hovedinnleder var sykehusprest Terje Talseth Gundersen. Vi var 33 kollegaer samlet til faglig diskusjon. Planlagt møtehyppighet videre vil være en gang i halvåret. Ansvar for faglig innhold og gjennomføring av møtene vil gå på skift mellom de tre enhetene.

Kollegial og faglig veiledning

Klinisk veiledning: Tverrfaglig previsitt er faste veiledningstidspunkt. I tillegg er ansatte ved palliativ enhet tilgjengelig for ad hoc rådgivning i kliniske spørsmål. Ved overføring av pasienter med komplekse behov/prosedyrer har sykepleier fra Palliativ enhet fulgt med pasienten til sykehjemmet for å sikre kompetanseoverføring til personalet som skal overta ansvar og oppfølging. Personell fra Palliativ enhet har gjennomført opplæring i bruk av teknisk utstyr og gjennomføring av prosedyrer.

Opplæring i gjennomføring av prosedyrer og bruk av smertepumper

Enhetsledere ved alle tre enhetene og fagutviklingssykepleier har løpende kontakt og rådspør hverandre ved behov.

Uavhengig av dette tiltaket:

Ansatte ved Lindrende enhet har gruppeveiledning med ekstern psykolog. det er planer /ønske om å etablere en refleksjonsgruppe for kreftsykepleierne i Porsgrunn kommune og ansatte ved Frednes Lindrende enhet.

Tiltaksplan - oversikt

	2007	Status:	Korrigert tidspunkt:	Ansvar:
Prosjektsøknad	Januar	Utført		Palliativ enhet
Planleggingsmøte – kartlegge kompetansebehov Behov for felles systemer og verktøy	Mars	Utført	August	Lindrende enhet og Palliativ enhet v/ leder+ tverrfaglig / prosjektansvarlig
Samarbeidsmøte fastsette mål for kurs / systemoppbygging	April	utført	August	Lindrende enhet og Palliativ enhet v/ leder+ tverrfaglig / prosjektansvarlig
Bygge opp innhold kursuken	Mai	utført	August	prosjektansvarlig
Organisere foredragsholdere Søke godkjenninger Administrere praktisk gjennomføring / koordinere Kurssekretariat	Juni	utført	September	prosjektansvarlig
Samarbeidsmøte Kurstilrettelegging forts	August	utført	Oktober	Lindrende enhet / prosjektansvarlig
Gjennomføre ukes kurs	September	utført	Oktober	Lindrende enhet i Porsgrunn kommune / prosjektansvarlig
Evaluere kursdagene	September	utført	Oktober	prosjektansvarlig /kursdeltakere
Felles tverrfaglig previsitt	September	igangsatt	November	Enhetsledere på Lindrende / Palliativ
Fagkveld Frednes/Gulset /ST	Oktober	Utført	Januar	prosjektansvarlig
Felles tverrfaglig previsitt og samarbeidsmøter	Oktober	kontinueres i 2008	Desember	Lindrende / Palliativ
	2008			
Sluttevaluering	Januar	utført	Mars	Alle involverte
Rapportskriving	Februar	utført	Mars	prosjektansvarlig

Regnskap

Det var innvilget kr 100 000,- for gjennomføring av tiltakene. På grunn av at Porsgrunn kommune kom senere i gang med ansettelse og oppstart enn planlagt er gjennomføringen forsinket.

Utgifter:

Kursuke 42 (kurslokaler, fasiliteter, mat, kursmateriell, honorarer)	kr 50 000,-
Overføring av prosedyrer, systemer, redskaper, opplæring av personell	kr 10 000,-
Felles faglige møter på Frednes	kr 10 000,-
Felles fagkveld Lindrende sykehjemsenheter og palliativ enhet	kr 8 000,-
Sum	kr 78 000,-

Rest – overføres 2008 – øremerkes kompetansebygging Lindrende/Palliativ kr 22 000,-

Vedlegg 1 Oversikt over innhold i kursuka:

Dag 1: Lindrende behandling

Tema	Innhold	Foreleser
Lindrende behandling – hva er spesielt med det?	Begreper, grunnleggende verdier / menneskesyn, behandlingsprinsipper, historikk, organisering og samarbeid på lokalt plan	Ørnulf Paulsen
Spesielle utfordringer i palliasjon.	Hvem er den palliative pasienten?	Torunn Haugstøl
Pasientforløp på lindrende enhet	Den døende pasient / Rehabilitering	Unni Sivertsen
Samarbeid med kommunen Kontaktsykepleiernetvirket / lege	Nettverksmøter / individuell plan	Ragnhild Thormodsrød Unni Sivertsen
Å jobbe tverrfaglig	Hva er tverrfaglighet? Utfordringer / muligheter Tverrfaglig previsitt – struktur	Ragnhild Thormodsrød
Kommunikasjon	Jeg vet ikke hva jeg skal si... Den vanskelige samtalen – vanskelig for hvem? Praktiske grep i samtalen	Terje Talseth Gundersen
Kommunikasjon forts.		Terje Talseth Gundersen

Dag 2: Systematisk kartlegging og symptomlindrende behandling

Tema	Innhold	Foreleser
Systematisk symptomregistrering - grunnlag for gode observasjoner	ESAS og kroppskart Hva og hvordan skal ESAS brukes - / ikke brukes? Andre skjema for systematiske observasjoner	Torunn Haugstøl
Praktiske øvelser i kartlegging	ESAS – kroppskart, øvelser og diskusjon i smågrupper	Torunn Haugstøl sykepleier fra palliativ enhet
Kvalme og oppkast	Årsaker, observasjoner, dokumentasjon og tiltak	Knut Skarholt Anne Torill Tufte
Obstipasjon, diaré	Årsaker, observasjoner, dokumentasjon og tiltak	Knut Skarholt Anne Torill Tufte
Ernæring og væskebehandling til pasienter med alvorlig kreftsykdom Vekttap / kakesi	Observasjoner / kartlegging / dokumentasjon Retningslinje for kartlegging / kostliste Tiltak?	Sigrid Skarholt
Hva når pasienten ikke spiser?	Tiltak – (ernæringstetting / tilskudd / sonde / TPN) Beslutningsprosessen Realistiske mål – ivareta pårørende	Ørnulf Paulsen
Subcutan behandling	SubQset, medikamenter / væske	Ørnulf Paulsen

Dag 3: Symptomlindring – observasjoner / behandling av smerter / stomi / behandlingshjelpemidler

Tema	Innhold	Foreleser
Urologisk sykepleie	Kateter / stent / pyelostomi / suprapubiskateter / observasjoner og utstyr Ressurser	Unni Sandstrand
Stomisykepleie	Prinsipper – råd og tips Refusjonsregler Ressurser som finnes lokalt	Marianne Lindgren
Behandlingshjelpemidler	Utstysrekvisisjon – behandlingshjelpemidler - prosedyre	Per Arne L. Olsen
Smerter	Kort fysiologi / smertetyper / diagnostikk Sykepleiers oppgave	Ørnulf Paulsen Hanne Ø. Lunde
Smerter forts	Ulike administrasjonsformer Subcutan – epidural Multimodal behandling - stråling	Ørnulf Paulsen
Smerter forts		Ørnulf Paulsen
Akutte tilstander	Truende tverrsnittlesjon – blødninger – dyspnoe	Ørnulf Paulsen

Dag 4: Sårbehandling – munn / munnstell – barn / unge pårørende / psykiske symptomer – ivaretagelse av pårørende

Tema	Innhold	Foreleser
Cancersår	Prinsipper – observasjoner råd og tips ressurser som finnes lokalt	Anne-Torill Tufte
Dyspnoe	observasjoner / ikke medikamentelle tiltak	Marianne Aamand
Munnstell Plager i munn og munnhule	Munntørrhet, munnsår, observasjon, dokumentasjon systematisk utprøving av tiltak	Morten Holt
Barn og ungdom som pårørende	Hvilke behov har barn og unge som pårørende – hvilke praktiske grep kan gjøres for å gi unge pårørende omsorg og mot?	Morten Holt
Psykiske symptomer	Angst / depresjon – diagnostikk – hva er normalt?	Ronny Dalene
Delir	Årsak – utredning / tiltak	Ronny Dalene
Kommunikasjon	Informasjon til pasient og pårørende – Retningslinje for familiesamtale	Ronny Dalene

Dag 5: Den døende / Etterlatteoppfølging / Fysioterapi / Trygd / Hjelperne / Veien videre / faglig samarbeid

Tema	Innhold	Foreleser
Den døende pasienten	Hva må til for god behandling og pleie av døende pasienter	Knut Skarholt
Ivaretagelse av etterlatte	Retningslinje for etterlatteoppfølging / etterlattekonvolutt Kommunens tilbud	Ragnhild Thormodsrød Einar Svendsen
Fysioterapi Hjelpemidler /	Fysioterapi i palliativ fase Rutiner / samarbeid / rekvirering	Elisabeth Oredalen
Lymfødem	Anatomi – årsak – patologi – diagnostikk og behandling	Elisabeth Oredalen
Sosioøkonomiske rettigheter ved alvorlig sykdom	Hva må jeg vite som helsepersonell om pasient – og pårørendes rettigheter Samarbeid med Trygdekontor / NAV /	Gunn Hallsnes Oddveig Larsen
Hjelperen / personalet	Hvordan takle arbeidet med alvorlig syke og døende? Forslag til praktiske tiltak og grep, erfaringer fra Gulset og ST – egne tanker	Signe Westland Signe Schübeler Unni Sivertsen
Veien videre: vi skal ivareta og videreutvikle det palliative tilbudet i Grenland	Systematisk arbeid / fokus på fagutvikling og kvalitet Felles fagmøter / previsitter	Signe Schübeler Unni Sivertsen Sigrid Skarholt

Forelesere - oversikt

Forelesere:	Kompetanse	Stilling
Ørnulf Paulsen	overlege generell medisin og fullført nordisk spesialist kurs i palliativ medisin	overlege, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Torunn Haugstøl	kreftsykepleier	enhetsleder, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Unni Sivertsen	geriatrisk sykepleier	fagsykepleier, Gulset lindrende enhet, Skien kommune
Ragnhild Thormodsrød	kreftsykepleier	kreftsykepleier, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Terje Talseth Gundersen	prest	sykehusprest, Sykehuset Telemark
Knut Skarholt	spes. allmenntilmedisin og fullført nordisk spesialist kurs i palliativ medisin	allmennlege og sykehjemslege, Gulset lindrende enhet, Skien
Ronny Dalene	allmennlege	allmennlege og sykehjemslege, Frednes lindrende enhet, Porsgrunn
Elisabeth Oredalen	Fysioterapeut, spes onkologisk fysioterapi	fysioterapeut, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Anne Torill Tufte	kreftsykepleier	kreftsykepleier, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Sigrid Skarholt	kreftsykepleier	fagutviklingssykepleier, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Morten Holt	kreftsykepleier	kreftsykepleier, Gulset lindrende enhet, Skien kommune
Signe Westland	palliativ sykepleier	palliativ sykepleier, Gulset lindrende enhet, Skien kommune

Marianne Lindgren	sykepleier / konsulent	Medicus
Unni Sandstrand	urologisk sykepleier	urologisk sykepleier, Sykehuset Telemark
Per Arne L. Olsen	sykepleier / konsulent	Kontor for behandlingshjelpemidler, Sykehuset Telemark
Hanne Ø. Lunde	sykepleier	sykepleier, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Marianne Aamand	intensivsykepleier	intensivsykepleier, Sykehuset Telemark, palliativ enhet
Signe Schübeler	nevrologisk sykepleier	faglig leder – Frednes lindrende enhet
Gunn Hallsnes	konsulent / trygd	NAV Porsgrunn
Einar Svendsen	diakon	Porsgrunn kommune